

تحلیل دیدگاه روستاییان نسبت به آموزش‌های حفاظت از محیط‌زیست نواحی روستایی (مورد مطالعه: شهرستان رضوان‌شهر)

وحید ریاحی^{۱*}

Riahi@khu.ac.ir

فرهاد جوان^۲

ندا دهقانی^۳

چکیده

امروزه محیط‌زیست با چالش‌ها و معضلات فزاینده‌ای رو به رو است. بخش عمده‌ای از معضلات محیط‌زیستی موجود، ریشه در فقدان آگاهی‌های روستاییان در برخورد با محیط دارد. در این راستا آموزش می‌تواند رویکردی اثربخش در جهت ارتقای آگاهی‌های محیط‌زیستی باشد. که این امر موجبات تقویت فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست در جوامع روستایی را فراهم می‌آورد. هدف این مقاله تحلیل دیدگاه روستاییان نسبت به آموزش‌های حفاظت از محیط‌زیست نواحی روستایی شهرستان رضوان‌شهر است. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش انجام، توصیفی - تحلیلی است. در این تحقیق جامعه آماری، ۱۴ نقطه روستایی شهرستان رضوان‌شهر با ۴۲۰۲ خانوار (۱۴۶۶۴ نفر) بوده است. بر اساس فرمول کوکران اصلاح‌شده، تعداد نمونه‌ها ۲۳۲، تعیین شد و پس از سنجش روایی و پایایی (ضریب آلفای ۰/۷۶۴) پرسش‌نامه در میان خانوارهای روستاهای نمونه توزیع و تکمیل شد. به منظور دست‌یابی به اطلاعات مورد نیاز جهت سنجش متغیرهای مورد تحقیق، از روش‌های پیمایشی و اسنادی بهره‌گرفته‌شده و برای بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها، از آزمون همبستگی اسپیرمن و آزمون آماری خی دو (χ^2) در نرم‌افزارهای Excel و Spss استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۵ درصد آموزش روستاییان موجب توانمندسازی آنان در حفاظت از محیط‌زیست در راستای توسعه پایدار می‌گردد، همچنین بین علاقمندی نسبت به محیط‌زیست، میزان آموزش مناسب محیط‌زیستی، آموزش محیط‌زیستی رسانه‌های گروهی و نقش روستاییان در حفاظت از محیط‌زیست با اطمینان ۹۵ درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشته است.

کلمات کلیدی: آموزش، جوامع روستایی، محیط‌زیست، شهرستان رضوان‌شهر.

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (مسئول مکاتبات).

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

مقدمه

یکپارچگی بی‌ضرر فعالیت‌های انسان با محیط را تضمین نماید (۷). توسعه پایدار روستایی، رهیافتی برای توسعه است که در آن کارایی، عدالت و پایداری باهم تلفیق شده‌اند.

به صورتی که کارایی، متضمن استفاده بهینه از طبیعی است. هدف از پایداری نیز، پایداری معیشت با حفظ امرار معاش آینده از طریق حفظ منابع طبیعی است (۸). پایداری ریشه در یک اصل اکولوژیکی دارد بر اساس این اصل اگر در هر محیطی به اندازه توان طبیعی فرآوری محیط‌زیست، بهره‌برداری یا بهره‌وری انجام شود، اصل سرمایه (منابع اکولوژیک) به طور پایدار باقی می‌ماند و استفاده ما از محیط به اندازه آن توان تولید، همیشه پایدار است. میزان استفاده انسان در آن محیط‌زیست معین، که در خور توان‌ها و ظرفیت‌های محیط است، به این خاطر که به اندازه تمام تولید است پس بازده حداکثر و یا بیشینه را نیز دارد (۹).

امروزه حفظ محیط‌زیست به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه پایدار، مسأله جهانی است که دست یابی به آن بدون مشارکت راستین و آگاهانه مردم ممکن نیست (۱۰). یکی از اصلی‌ترین علل تخریب و آلودگی محیط‌زیست، عدم آگاهی مردم نسبت به مسائل زیست‌محیطی است، به طوری که بدون افزایش سطح آگاهی‌های مردم در زمینه حفاظت از محیط‌زیست، نمی‌توان آمیدی به بهبود وضعیت زیست‌محیطی داشت (۱۱). بنابراین برای تحقق پایداری در توسعه و حفظ محیط‌زیست به اخلاق زیست‌محیطی نیاز است. اخلاقی که ارتباطات پیچیده و در حال تغییر بین انسان و طبیعت را شناسایی کرده و با حساسیت به آن پاسخ دهد. به منظور پدیدار شدن چنین اخلاقی، بازنگری در روش‌ها و نظام‌های آموزشی ضروری است (۱۲).

حفاظت از محیط‌زیست به همان اندازه که وظیفه دولت‌ها است، نیازمند مشارکت راستین و آگاهانه مردم نیز است. منظور از مردم، همه افراد ساکن در یک کشور هستند (۱۳) که افراد ساکن در نواحی روستایی را نیز در بر می‌گیرد. روستاییان برای ایفای نقش جدی در زمینه حفاظت از محیط‌زیست باید

روستانشینی شکل ویژه‌ای از استقرار و معیشت انسان و جلوه بارزی از حیات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است (۱). روستا تأثیراتی بر حوزه پیرامون خود به دو صورت مثبت و منفی می‌گذارد که این مسأله در همه جا مشهود است، بیش‌ترین اثرات را بر محیط‌زیست خود می‌گذارد (۲).

ابعاد مختلفی که روستاها با آن‌ها در زمینه محیط‌زیست درگیر هستند، متعدد است؛ اولین آن پسماندها که به واسطه افزایش مصرف‌گرایی و توسعه گردشگری به عنوان معضلی جدی در نواحی روستایی مطرح است. تخریب و آلودگی خاک که عمدتاً ناشی از نوع کشاورزی سنتی به شمار می‌رود که در آلودگی آب و منابع آبی نقش مهمی دارد. در کنار این مسأله گسترش شهرها و توسعه صنایع و گردشگری منجر به تغییر کاربری اراضی نواحی روستایی شده است که این امر سبب گردیده محیط‌های روستایی دست‌خوش تجاوز و سوءاستفاده سودجویانه قرار گیرد و به تبع آن محیط‌زیست روستایی آسیب ببیند (۳).

مسأله حفاظت از محیط‌زیست و منابع آن، یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار است که سایر ابعاد توسعه در ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با این بعد قرار دارد (۴). اصطلاح توسعه پایدار برای اولین بار در اواسط دهه ۱۹۷۰ به خانم باربارا وارد نسبت داده می‌شود. این مفهوم با عنوان استراتژی حفاظت جهانی به طور گسترده‌ای مطرح شد تا محافظت از منابع طبیعی و محیط‌زیست را در راستای ایفای نقش به‌کرد رفاه انسانی به نحو مطلوب مدیریت نماید (۱). یکی از حیثه‌های توسعه پایدار، پایداری اکولوژیکی است. پایداری اکولوژیکی بدین معناست که فعالیت‌های انسانی بدون آثار تخریبی با محیط ترکیب شوند. همچنین به دیدگاه بوم‌محوری بجای انسان‌محوری اشاره دارد و به اصل برابری بین انسان‌ها و دیگر موجودات زنده اهمیت می‌دهد (۵). به عبارت دیگر پایداری اکولوژیکی نیازهای انسان و خدمات اکوسیستم را بهم ارتباط می‌دهد (۶). در این راستا هدف پایداری اکولوژیکی آن است تا اثرات محیط‌زیستی و مصرف منابع را به حداقل رساند و

همتی و شبیری سال ۱۳۹۵ در مقاله‌ای با عنوان بررسی وضعیت آموزش محیط‌زیست در کشور ایران و مقایسه آن با سایر کشورهای جهان نشان دادند که کشور ایران در ابتدای مسیر آموزش محیط زیستی قرار دارد، گرچه اقدامات محدود ولی مؤثر در این حوزه صورت گرفته است (۱۴). ملکی و علیپور سال ۱۳۹۳ در مقاله‌ای با عنوان سنجش عوامل مؤثر بر محیط‌زیست گرایي زنان ایرانی به این نتایج رسیدند که متغیرهای مشارکت اجتماعی، دین داری، دانش محیط زیستی، سن، و تحصیلات با محیط‌زیست گرایي زنان ارتباط معناداری دارند، ولی طبقه اقتصادی زنان تأثیری بر محیط‌زیست گرایي آنان ندارد. همچنین، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که سه متغیر دانش محیط زیستی، دین داری، و مشارکت توانسته‌اند ۸۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کنند و توضیح دهند (۱۵). Engelman سال ۲۰۱۶ در مقاله‌ای با عنوان توانمندسازی زنان و محیط‌زیست به این نتایج رسیدند که در حفاظت از محیط‌زیست تفاوتی بین جنسیت وجود ندارد و هر دو باید به آن متعهد باشند. همچنین نشان داد که بین توانمندسازی زنان و پایداری محیط زیستی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد (۱۶). Nasrin سال ۲۰۱۲ در پژوهشی با عنوان زنان، محیط‌زیست و حمایت از چالش‌های محیط‌زیست در بنگلادش، یافته‌ها نشان داد که رایج اطلاعات عمومی در ارتباط با زنان و محیط‌زیست راهکاری برای حمایت از زنان و محیط‌زیست در بنگلادش است و در سیاست‌های ملی مربوط به زنان و محیط‌زیست باید اثرات تخریب محیط‌زیست شناخته شود (۱۷).

روش بررسی

تحقیق پیش رو از نوع کاربردی بوده و بر حسب روش، این تحقیق، توصیفی - تحلیلی است به منظور دست یابی به اطلاعات مورد نیاز جهت سنجش متغیرهای مورد تحقیق، از روش‌های پیمایشی و اسنادی بهره گرفته شده است. در بخش اسنادی، از طریق مطالعه کتابخانه‌ای به جمع‌آوری ادبیات و

از توانمندی لازم برخوردار باشند. آموزش محیط‌زیست یکی از راه‌های مؤثر برای ارتقای توانمندی روستاییان است که تأثیر قابل توجهی در تقویت فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست دارد.

در چنین وضعیتی انتخاب مطلوب‌ترین روش‌های آموزشی می‌تواند نقش بسزایی در حفظ و حمایت از محیط‌زیست نواحی روستایی داشته باشد.

استقرار شهرستان رضوان شهر در بین دریا و جنگل به عنوان یکی از قطب‌های گردشگری و پذیرش گردشگر موجب افزایش بار آلودگی در محیط‌زیست این شهرستان و به ویژه نقاط روستایی شده است. همچنین استفاده بی‌رویه کودهای شیمیایی در مزارع برنج و دیگر آلودگی‌های محیط زیستی، این شهرستان با بحران‌های جدی محیط زیستی روبه رو است. با توجه به اهمیت محیط‌زیست باید برنامه‌ریزی منسجم جهت آموزش و ترویج محیط زیستی مربوط به حفاظت و مقابله با تهدیدهای انسانی پیش‌بینی شود. بنابراین پژوهش حاضر بر آن شده است که به بررسی دیدگاه روستاییان نسبت به آموزش در جهت تحقق اهداف برنامه‌های توسعه پایدار روستایی که همانا حفظ محیط‌زیست و بهره‌برداری‌های صحیح از آن در روستاهای مورد مطالعه شهرستان رضوان شهر بپردازد. در مقاله حاضر این سؤال اساسی مطرح است که آیا آموزش مناسب می‌تواند در توانمندسازی زنان روستایی در بهبود و حفاظت از محیط‌زیست روستاییان مؤثر واقع گردد؟ و آیا بین متغیرهای آموزش محیط زیستی و توانمندسازی زنان روستایی برای حفاظت از محیط‌زیست ارتباط معناداری وجود دارد؟

در بخش پیشینه تحقیق، نگارندگان یافته‌های دیگران و به عبارت دیگر، نتایج تحقیقات دیگران را گردآوری کرده‌اند، مطرح شده است. بر این اساس، نمونه‌ای از تحقیقاتی که درباره‌ی بررسی نقش آموزش، به ویژه نقش آموزش روستاییان برای حفاظت از محیط‌زیست انجام شده به طور مختصر مطرح شده است:

پرسشنامه از طریق آزمون آلفای کرونباخ ۰/۷۶۴ به دست آمد. برای بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها، از آزمون همبستگی اسپیرمن و آزمون آماری خی دو (X^2) در نرم‌افزارهای Excel و Spss استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان رضوان شهر در شمال غرب استان گیلان واقع گردیده و از لحاظ موقعیت جغرافیایی بین عرض‌های ۳۷ درجه و ۲۵ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۴۰ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۴۹ درجه ۱۳ دقیقه شرقی قرار گرفته است. این شهرستان از نظر جهات جغرافیایی از طرف شمال به دریای خزر و شهرستان تالش، از سمت شرق به دریای خزر و از سوی جنوب و جنوب شرقی به شهرستان ماسال و از طرف غرب به شهرستان خلخال استان اردبیل محدود می‌گردد و مساحت آن ۷۸۳/۵ کیلومتر مربع و مرکز آن شهر رضوان شهر با مساحت ۷/۴۱ کیلومتر مربع است. در تقسیمات اداری و موقعیت سیاسی فعلی، شهرستان رضوان شهر دارای ۲ بخش (مرکزی و پره سر)، ۲ شهر (پره سر و رضوان شهر)، ۴ دهستان به نام‌های خوشابر، گیل دولاب، بیلاقی ارده و دینا چال و ۱۱۲ روستا است.

مبانی نظری تحقیق پرداخته و در بخش کمی به تحلیل داده‌های به دست آمده از پیمایش میدانی و شناسنامه اطلاعات تهیه شده از برخی سازمان‌ها پرداخته شده است. جامعه آماری محدوده مورد مطالعه در این تحقیق، کلیه سکونتگاه‌های واقع در شهرستان رضوان شهر است. که این روستاها را در ابتدا از نظر توپوگرافی، ارتفاع از سطح دریا و شکل استقرا به چهار واحد (کوهستانی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و ساحلی) مجزا تفکیک و تقسیم نموده و سپس متناسب با تعداد روستاهای واقع در هر یک از چهار تیپ، تعداد مشخصی روستا به عنوان نمونه انتخاب شده است. بنابراین جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، ۱۴ نقطه روستایی شهرستان رضوان شهر با ۴۲۰۲ خانوار (۱۴۶۶۴ نفر) است. تعداد اعضای نمونه نیز ۲۳۲ خانوار است که از طریق فرمول کوکران به دست آمد. بنابراین زمانی که تعداد نمونه ۲۳۲ خانوار باشد، می‌توانیم تا ۹۵ درصد اطمینان می‌شود که تعمیم نتایج حاصل از مطالعه‌ی اعضای نمونه به کل جامعه آماری از اعتبار لازم برخوردار خواهد بود. لذا این تعداد پرسش نامه در میان خانوارهای روستاهای نمونه توزیع شد. برای سنجش پایایی پرسش نامه، ابتدا ۳۰ عدد از پرسش نامه به صورت پیش آزمون، در روستاهای مورد مطالعه تکمیل شد. که میزان پایایی

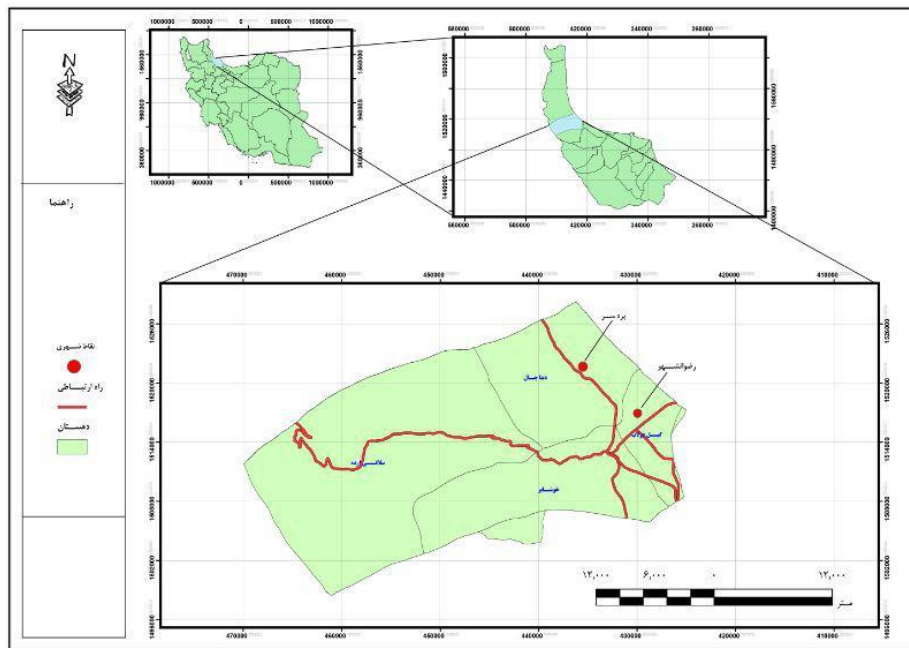
جدول ۱- سیر تحولات جمعیتی شهرستان رضوانشهر در چهار دوره سرشماری

سال	سال ۱۳۶۵	سال ۱۳۷۵	سال ۱۳۸۵	سال ۱۳۹۰
شرح	تعداد جمعیت	تعداد جمعیت	تعداد جمعیت	تعداد جمعیت
شهرستان رضوان شهر	۵۱۰۹۰	۵۷۷۳۷	۶۴۵۷۴	۶۶۹۰۹
مناطق روستایی	۳۹۵۱۴	۴۱۸۴۵	۴۴۲۲۸	۴۴۰۱۶

منبع: مرکز آمار ایران - سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان رضوانشهر - سال‌های ۶۵، ۷۵، ۸۵، ۹۰ (۱۸)

شاخص‌های شهرستان محسوب می‌شود. از ویژگی‌های این شهرستان بر خورداری از ۱۲۶۲۹ هکتار اراضی زراعی و ۴۹۵۶ هکتار اراضی باغی، ۹۲۶۲ هکتار مرتع، ۴۵۵۸۴ هکتار جنگل است که از ۱۰۰۰۰ هکتار اراضی شالی کاری آن حدود ۷۰٪ به شکل مکانیزه کشت می‌گردد.

شغل اصلی مردم این شهرستان کشاورزی، دامپروری، صیادی و صنعت است. وجود جنگل‌های انبوه جلگه‌ای و کوهستانی - مراتع وسیع - ساحل دلنواز دریای خزر همچنین وجود شرکت سفارود، شرکت چوکا، پارک‌های جنگلی و سه حوزه آبخیز سفارود، چافرود و دیناچال با مساحت کل ۹۷۰۳۲ هکتار از

شکل ۱- نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در سطح کشور و استان

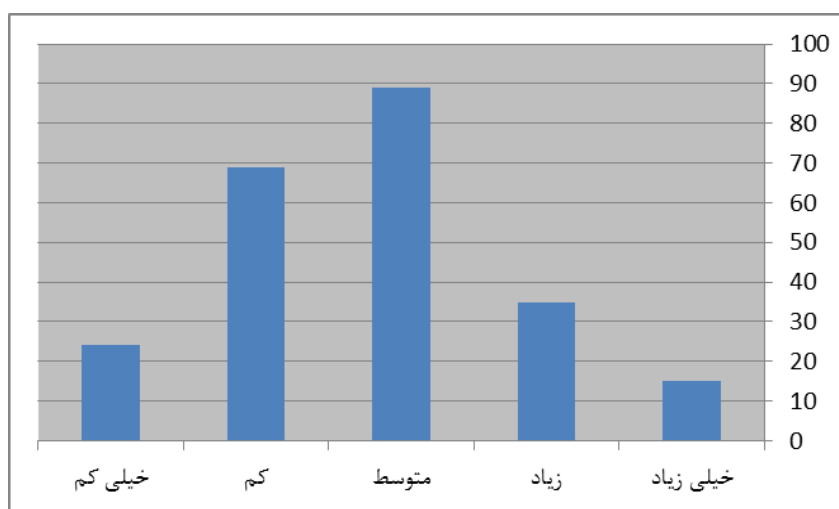
یافته‌ها

سؤال شماره ۱- در صورت وجود انجمن‌ها و نهادهای غیررسمی محیط زیستی در روستای شما، تا چه اندازه تمایل عضویت در آن‌ها را دارید؟
بیش از ۴۵ درصد از پاسخ‌دهندگان تمایل زیاد و خیلی زیاد برای عضویت در انجمن‌های محیط زیستی را دارند و بیش از ۳۵ درصد گزینه متوسط را جهت همکاری با این انجمن‌ها انتخاب کرده‌اند، لذا طبق بررسی‌های انجام‌شده، اکثریت افراد علاقمند به شرکت در انجمن‌های محیط زیستی هستند (شکل ۲).

داده‌های جمع‌آوری شده در دو سطح توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شده‌اند. ابتدا به توصیف آماری داده‌های حاصل از اجرای پرسش نامه پرداخته‌شده و سپس آزمون‌های آماری مختلف در راستای سؤالات مطرح‌شده ارائه شده است.

- یافته‌های توصیفی

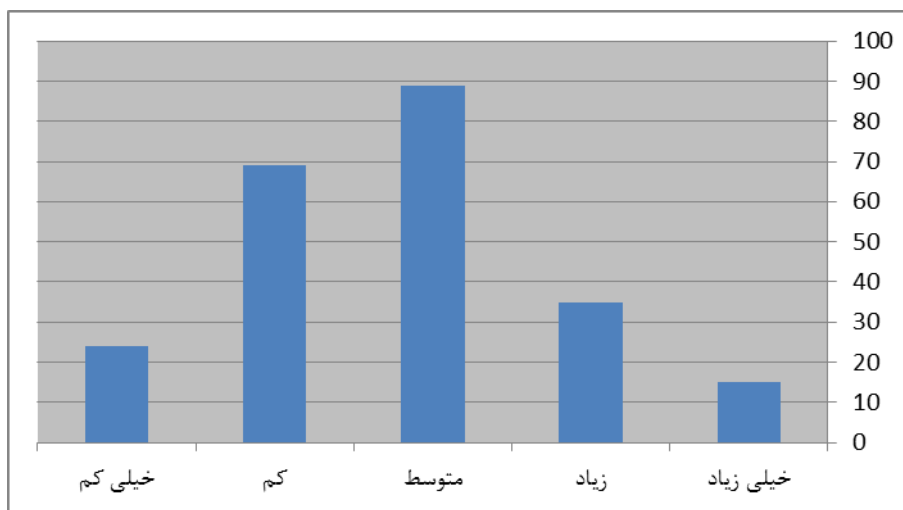
در این قسمت به سؤالی که در قالب پرسش نامه تهیه گردیده بود نمونه‌های انتخاب‌شده پرسیده شده است که این سؤالات بر اساس اهداف این پژوهش مشخص گردیده که با توجه به آمار به دست آمده به توضیح هر کدام پرداخته می‌شود:

شکل ۲- توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب تمایل به شرکت در انجمن‌های محیط زیستی

۲۷/۱۵ درصد هم گزینه خیلی زیاد را انتخاب کردند. لذا طبق بررسی‌های انجام‌شده، اکثریت روستاییان به شرکت در برنامه‌های محیط زیستی هستند (شکل ۳).

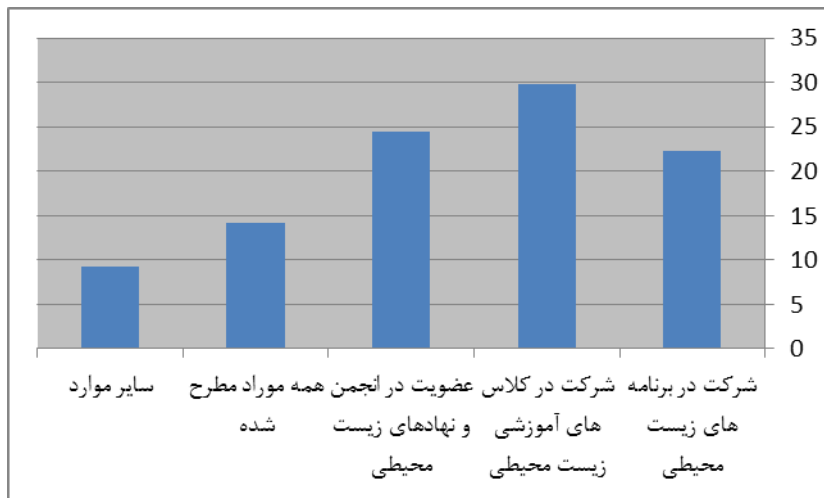
سؤال شماره ۲ - در صورت برگزاری برنامه‌های محیط زیستی در روستای شما مانند طرح جمع‌آوری زباله یا کاشت درخت، آیا در این برنامه‌ها شرکت می‌کنید؟
۳۷/۹۳ درصد از روستاییان گزینه زیاد را انتخاب کردند و

شکل ۳- درصد توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب علاقه‌مندی برای شرکت در برنامه‌های محیط زیستی

این آمار بیش‌ترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که روستاییان شهرستان رضوان شهر با شرکت در کلاس‌های آموزشی محیط زیستی، علاقه خود را به حفاظت از محیط‌زیست را نشان می‌دهند (شکل ۴).

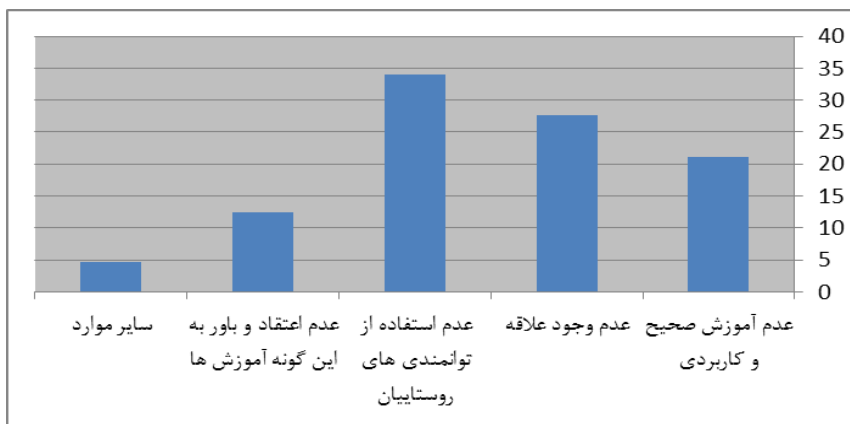
سؤال شماره ۳ - چگونه تمایل دارید علاقه خود را به محیط‌زیست روستایتان نشان دهید؟
۲۹/۸۸ درصد از افراد نمونه، علاقه خود را به محیط‌زیست، با شرکت در کلاس‌های آموزشی زیست‌محیطی اعلام کردند که

شکل ۴- درصد توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب نوع علاقه به محیط زیست

گرفته نمی شود و ۱۲/۳ درصد عدم اعتقاد به این گونه آموزش ها. بنابراین می توان نتیجه گرفت که یکی از دلایل عمده و اساسی عدم شرکت روستاییان در کلاس های آموزشی محیط زیستی این است که استفاده ای از قابلیت ها و توانمندی های روستاییان نمی شود (شکل ۵).

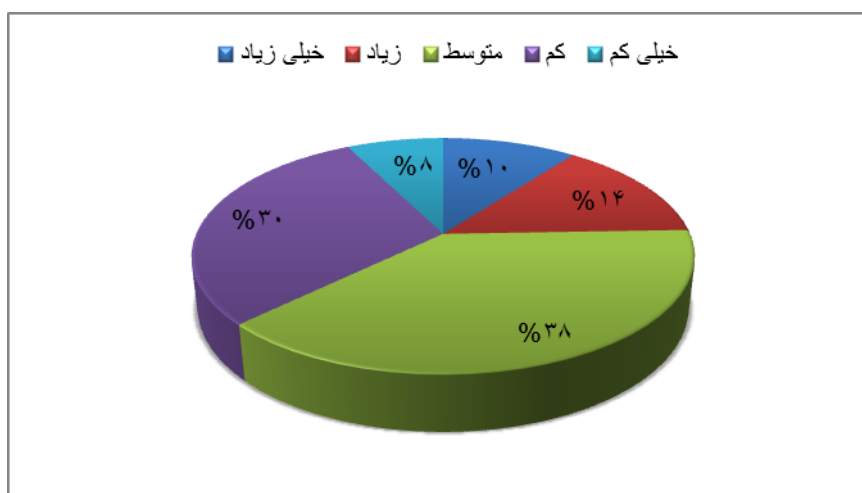
سؤال شماره ۴ - دلایل عدم شرکت در کلاس های آموزشی محیط زیستی چه بوده است؟
۲۸/۲۹ درصد از روستاییان عدم علاقه، ۲۱/۰۹ درصد عدم آموزش صحیح و کاربردی، ۳۴/۰۵ درصد یعنی یک سوم از آنان معتقدند که از توانمندی ها و قابلیت های روستاییان بهره

شکل ۵- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب دلایل عدم شرکت در کلاس های آموزشی

درصد در حد متوسط ارزیابی نموده اند که این ارقام بیش ترین فراوانی را نشان می دهد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه روستاییان محدوده مورد مطالعه نقش رسانه های گروهی در امر آموزش محیط زیست در حد پایین است (شکل ۶).

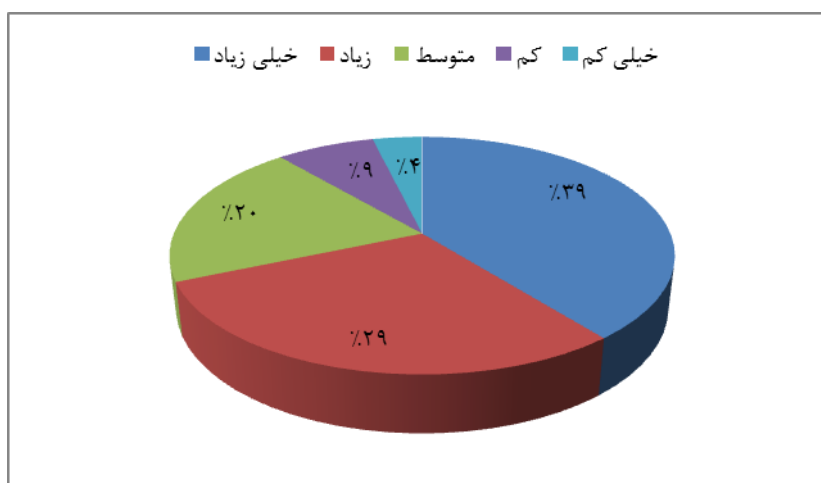
سؤال شماره ۵ - رسانه های گروهی (تلویزیون، رادیو و روزنامه ها) تا چه حدی در آموزش شما برای حفاظت از محیط زیست نقش داشته اند؟
۷/۴۶ درصد از روستاییان نقش رسانه های گروهی را در امر آموزش در حد خیلی کم، ۲۹/۷۴ درصد در حد کم و ۳۸/۳۶

شکل ۶- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نقش رسانه‌های گروهی در امر آموزش محیط زیستی

۲۹/۳۵ درصد تا حد زیاد مناسب ارزیابی کرده‌اند که این بیش‌ترین فراوانی از پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر کیفیت کلاس‌های آموزش در افزایش آگاهی‌های محیط زیستی بسیار بالا است.

سؤال شماره ۶- برگزاری کلاس‌های آموزشی مناسب تا چه میزان می‌تواند در آگاهی‌های شما نسبت به حفاظت و مدیریت از محیط‌زیست روستایان تأثیر داشته باشد؟
۳۹/۲۴ درصد از روستاییان کلاس‌های آموزشی باکیفیت را در افزایش میزان آگاهی‌های محیط زیستی تا حد خیلی زیاد و

شکل ۷- درصد توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب تأثیر کلاس‌های آموزشی در افزایش آگاهی‌های محیط زیستی

مستقل و وابسته، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

- یافته‌های استنباطی
در این قسمت به منظور تعیین همبستگی بین متغیرهای

جدول ۲- نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب محاسبه شده	سطح معناداری (Sig)	رد/تأیید
متغیر مستقل	نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست	۰/۸۳۲	۰/۰۰۰*	تأیید
		۰/۶۵۹	۰/۰۰۰*	تأیید
		۰/۶۴۲	۰/۰۰۰*	تأیید
		۰/۷۵۲	۰/۰۰۰*	تأیید
		۰/۸۲۸	۰/۰۰۰*	تأیید
تمایل عضویت در انجمن های محیط زیستی				
علاقمندی به شرکت در طرح های محیط زیستی				
نوع علاقمندی به محیط زیست				
آموزش محیط زیستی از طریق رسانه های گروهی				
میزان آموزش مناسب				

یافته های تحقیق، ۱۳۹۵ - * معنی داری در سطح ۰/۰۵

روستاییان در محافظت از محیط زیست و نوع علاقمندی به محیط زیست رابطه معنی داری وجود دارد. میزان ارتباط بین دو متغیر آموزش محیط زیستی از طریق رسانه های گروهی و نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست ۰/۷۵۲ است که چون مقدار محاسبه شده (۰/۰۰۰) از سطح معناداری مورد نظر (۰/۰۵) کم تر است بیان گر این مطلب است که بین دو متغیر فوق رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. در نتیجه می توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که بین نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست و آموزش محیط زیستی از طریق رسانه های گروهی رابطه معناداری وجود دارد. میزان ارتباط بین دو متغیر میزان آموزش مناسب و نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست ۰/۸۲۸ است که چون مقدار معنی داری محاسبه شده از سطح معنی داری مورد نظر کمتر است بنابراین می توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد که بین نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست و میزان آموزش مناسب زیست محیطی رابطه معنی داری وجود دارد.

سؤال تحقیق مبنی بر این که آیا آموزش در توانمندسازی روستاییان در حفاظت از محیط زیست تأثیر دارد. بنابراین نظر مردم ساکن در این محدوده مورد مطالعه پرسش و مورد ارزیابی قرار گرفت. لذا سؤالی از اعضای نمونه پرسیده شد که نتیجه آن در قالب جدول زیر تلخیص می گردد:

میزان ارتباط بین دو متغیر علاقمندی به عضویت در انجمن های محیط زیستی و نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست ۰/۸۳۲ به دست آمده است که سطح معنی داری محاسبه شده (Sig = ۰/۰۰۰) از سطح معنادار مورد نظر (α = ۰/۰۵) کم تر است بیان گر این مطلب است که دو متغیر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در نتیجه می توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که بین نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست و علاقمندی به عضویت در انجمن های محیط زیستی رابطه معنی داری وجود دارد. نتایج تحلیل ضریب همبستگی اسپیرمن (جدول ۳) نشان می دهد که میان متغیر علاقمندی به شرکت در طرح ها و برنامه های محیط زیستی و نقش روستاییان در محافظت از محیط زیست (۰/۶۵۹) ارتباط معناداری وجود دارد و این ضریب همبستگی مثبت و مستقیم است. بنابراین می توان با اطمینان ۹۵ درصد نتیجه گرفت که بین نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست و علاقمندی به شرکت در طرح های محیط زیستی رابطه معناداری وجود دارد. میزان ارتباط بین دو متغیر نوع علاقمندی به محیط زیست و نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست ۰/۶۴۲ به دست آمد که چون مقدار معنی داری محاسبه شده از سطح معناداری مورد نظر (۰/۰۵) کمتر است بیانگر این موضوع است که بین دو متغیر رابطه مثبت و معنی داری حاکم است و در نتیجه می توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد که بین نقش

جدول ۳- فراوانی مشاهده شده و مورد انتظار در ارتباط با دیدگاه روستاییان در مورد تأثیر آموزش بر توانمندسازی

روستاییان

جمع کل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	تأثیر آموزش بر توانمندسازی روستاییان در حفاظت از محیط زیست
۲۳۲	-	-	۲۶	۷۷	۱۲۹	(O _i) فراوانی مشاهده شده
۲۳۲	۴۶/۴	۴۶/۴	۴۶/۴	۴۶/۴	۴۶/۴	(E _i) فراوانی مورد انتظار

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

محیط زیست نشان می‌دهند. از نظر دلایل عدم شرکت در کلاس‌های آموزشی محیط زیست یک سوم از پاسخ‌دهندگان (۳۴/۰۵ درصد) اعلام نمودند که به قابلیت‌ها و توانمندی‌های روستاییان توجهی نمی‌شود که از دلایل مهم و عمده عدم شرکت روستاییان در کلاس‌های آموزشی است. همچنین یافته‌ها نشان داد که روستاییان، نقش رسانه‌های گروهی را در آموزش محیط زیست در حد پایین می‌دانستند. این بررسی نشان داد که میزان ارتباط بین متغیرهای تمایل عضویت در انجمن‌های محیط زیستی، علاقمندی به شرکت در طرح‌های محیط زیستی، نوع علاقمندی به محیط زیست، آموزش محیط زیستی از طریق رسانه‌های گروهی، میزان آموزش مناسب (متغیرهای مستقل) و نقش روستاییان در حفاظت از محیط زیست (متغیر وابسته) با توجه به اینکه سطح معنی داری محاسبه شده ($\text{sig} = 0/000$) از سطح معناداری مورد نظر ($\alpha = 0/05$) کمتر است بیانگر این مطلب است که بین متغیرها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در نتیجه می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که بین متغیرها رابطه معنی داری وجود دارد.

لذا با توجه به موارد بیان شده می‌توان گفت که اگر قرار باشد آموزش در توانمندسازی روستاییان شهرستان رضوان شهر و ارتقای آگاهی‌های آنان به عنوان راه کاری مناسب نقش تعیین کننده‌ای ایفا کند، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

به دلیل آنکه مقدار محاسبه شده برای آزمون (۲۶۹) بیش از ۹/۴۹ (جدول با ۹۵ درصد سطح اطمینان) است، پس سطح خطای ۰/۰۵ می‌توان فرضیه H₁ را پذیرفت. بنابراین بین توزیع مشاهده شده و توزیع مورد انتظار دیدگاه پاسخگویان تفاوت وجود دارد. با تفسیر این نتیجه حاصل شد که تعداد افرادی که معتقد به تأثیرات خیلی زیاد و زیاد آموزش بر توانمندسازی روستاییان در حفاظت از محیط زیست بیش از سایر طبقات است.

بحث و نتیجه‌گیری

جوامع محلی به ویژه روستاییان در پایداری محیط زیست می‌توانند نقش عمده‌ای ایفا نمایند، روستاییان با توجه به نقشی که در عرصه‌های گوناگون دارند، قادر به تأثیرگذاری بسیار بر محیط زیست هستند. که با انتخاب مطلوب‌ترین روش‌های آموزشی با دسترسی به دانش روز می‌توان روستاییان را در جهت حفظ و حمایت از محیط زیست سوق داد. این پژوهش باهدف بررسی دیدگاه روستاییان نسبت به آموزش‌های حفاظت محیط زیست در نواحی روستایی انجام گرفته است. بررسی‌های انجام شده نشان داد که از نظر نوع علاقمندی به محیط زیست، ۲۹/۸۸ درصد از روستاییان علاقمندی خود را به محیط زیست، با شرکت در کلاس‌های آموزشی محیط زیستی اعلام نمودند که این آمار بیش‌ترین فراوانی را نشان می‌دهد. همان طور که نتایج نشان داد بیشتر روستاییان با عضویت در انجمن‌های محیط زیستی، طرح‌ها و برنامه‌های محیط زیستی و کلاس‌های آموزش محیط زیستی علاقمندی خود را به

- ۴- شرفی، لیدا و علی بیگی علی بیگی، «الگوی سنجش پایداری محیط زیست مورد: روستای شروینه در شهرستان جوانرود»، ۱۳۹۴، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۲، صفحات ۱۳۲ - ۱۱۵
- 5- Gilman, R., (1991) The Eco village Challenge. Context, Vol. 29
- 6- Morelli, J., (2011) Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals. Environmental Sustainability, 1, 19-27
- 7- Weaver, P., et al., (2000) Sustainable technology development. Greenleaf Publishing: Sheffield, UK.
- ۸- یاسوری، مجید و جوان، فرهاد، «تحلیل محدودیت های تنوع بخشی اقتصاد روستایی مورد: دهستان اشکور علیا»، ۱۳۹۴، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۳، صفحات ۳۷ - ۱۹
- ۹- کاظمی محمدی، موسی سید مهدی، «ارزیابی توسعه پایدار در توسعه شهری (مطالعه موردی: شهر قم)»، ۱۳۷۸، پایان نامه دوره دکتری، دانشگاه تربیت مدرس: تهران
- ۱۰- سهراب زاده، هاله، «زنان، حفظ محیط زیست و منابع طبیعی»، ۱۳۹۴، ماهنامه پیام زن، شماره ۱۵۶
- ۱۱- رضانی قوام آبادی، محمدحسین (۱۳۹۱)، بررسی راهبردی آموزش حفاظت از محیط زیست در ایران: ضرورت ها و تنگناها، فصلنامه راهبرد، شماره بیست و یکم، صفحات ۲۵۷ - ۲۳۳
- ۱۲- محمودی، حسین و ویسی، هادی، «ترویج و آموزش محیط زیست رهیافتی در حفاظت اصولی از محیط زیست»، ۱۳۸۴، فصلنامه علوم محیطی، شماره ۸، صفحات ۵۷ - ۶۴
- فراهم نمودن زمینه برای شرکت روستاییان شهرستان در حفاظت محیط زیستی جامعه در قالب گروه های سازمان یافته به عنوان عضو همکار دولت
- زمینه سازی برای مشارکت روستاییان شهرستان رضوان شهر در تصمیم گیری ها و برنامه ریزی های محیط زیستی
- آرایه آموزش رسمی و غیررسمی جهت ارتقای سطح آگاهی روستاییان در بخش حفظ محیط زیست و توسعه پایدار محیط زیستی
- طرح برنامه های آموزشی بهداشتی و محیط زیستی برای روستاییان
- ایجاد و تشکیل سازمان های فعال روستایی در مرکز شهرستان و مرکز دهستان های شهرستان و تطبیق برنامه های عملی محیط زیستی از طریق سازمان های ایجاد شده در میان روستاییان
- طرح برنامه های مؤثر و عملی جهت تغییر و تنظیم الگوهای مصرفی با مشارکت فعال روستاییان
- آگاهی روستاییان در استفاده از مواد شیمیایی که مصرف خانگی دارند، مانند پلاستیک، ظروف یکبار مصرف، شوینده ها و امثال آن

منابع

- ۱- رضوانی، محمدرضا، «مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران»، ۱۳۹۰، تهران، قومس
- ۲- سعیدی، عباس، «توسعه پایدار و ناپایداری توسعه روستایی در ایران»، ۱۳۷۷، فصلنامه مسکن و انقلاب، تهران، صص ۱۶ - ۲۲
- ۳- مطیعی لنگرودی، حسن، عزمی، آئیژ، «مروری بر مشکلات زیست محیطی روستاهای ایران و راهکارهای حل این مشکلات»، ۱۳۹۰، فصلنامه مسکن و محیط زیست، شماره ۱۳۳، صفحات ۱۰۱ - ۱۱۵

- What Does Science Say? UN WOMEN Pacific.
- 17- Farzana, nasrin, (2012), WOMEN, ENVIRONMENT AND ENVIRONMENTAL ADVOCACY: CHALLENGES FOR BANGLADESH Public Administration Department, Chittagong University, BANGLADESH
- ۱۳- وسکوئی اشکوری، نرجس (ندا) و لاهیجانیان، اکرم الملوک، « بررسی نقش آموزش زیست محیطی در مدیریت زیست محیطی زنان روستایی (مطالعه موردی: منطقه غرب استان مازندران)»، ۱۳۸۹، فصلنامه علوم و فنون منابع طبیعی، سال پنجم، صفحات ۷۵ - ۸۸.
- ۱۴- همتی، زهرا، و شبیری، سید محمد، « بررسی وضعیت آموزش محیط زیست در کشور ایران و مقایسه آن با سایر کشورهای جهان»، ۱۳۹۵، فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۳۷، صفحات ۶۱ - ۸۱
- ۱۵- ملکی، امیر و علیپور، « سنجش عوامل مؤثر بر محیط زیست گرایی زنان ایرانی»، ۱۳۹۳ فصلنامه زن در توسعه و سیاست، شماره ۴، صفحات ۵۷۷ - ۵۹۲
- ۱۸- مرکز آمار ایران - « سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان رضوانشهر» - سالهای ۶۵، ۷۵، ۸۵، Environment communities, Rezvanshahr city.
- 16- Engelman, Robert, (2016), Women's Empowerment and the Environment: